

Ο Σταυρός Μυστήριο καλύπτει την ιστορία του μνημείου του Μισσιρίκου

Ανάμεσα στην εκκλησία και το παρθεναγωγείο Φανερωμένης βρίσκεται ένα μικρό μνημείο ξεχωριστού ενδιαφέροντος, ο ναός του Σταυρού του Μισσιρίκου, του οποίου τόσο η ιστορία όσο και το όνομα είναι τυλιγμένα με μυστήριο. ΓΡΑΦΕΙ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ-ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΤΖΗΛΥΡΑΣ

Ο ναός του Σταυρού του Μισσιρίκου (τέμενος Αραπλάρ) είναι δεμένος με τους θρύλους, τις παραδόσεις και την ιστορία των τελευταίων οκτώ αιώνων της Λευκωσίας. Κτισμένος εξ ολοκλήρου από πελεκητή πουρόπετρα, αποτελεί ένα κράμα βυζαντινής, φράγκικης, ενετικής και οθωμανικής τέχνης, με γοτθικές αντηρίδες να βρίσκονται σε όλες τις πλευρές του κτιρίου και με στοιχεία που παραπέμπουν στην ιταλική Αναγέννηση, όπως οι υδρορροές με σχήμα τεράτων και το ορθογώνιο πλαίσιο των θυρών. Ο μικρός και κομψός του μιναρές προσθέτει ιδιαίτερη ανατολίτικη γοητεία. Με βάση τα αρχιτεκτονικά του γνωρίσματα, ο ναός του Σταυρού του Μισσιρίκου θα πρέπει να ήταν αρχικά κτίσμα της υστεροβυζαντινής περιόδου (965-1191), αφού αποτελεί κλασσικό δείγμα τρίκλιτου σταυρόσχημου βυζαντινού ναού με οκταγωνικό τρούλλο. Δυστυχώς, δεν γνωρίζουμε τίποτα άλλο για τη βυζαντινή ιστορία του κτιρίου.

Η εκκλησία του βασιλιά

Στις αρχές της Φραγκοκρατίας (1192-1489), η περιοχή αποτελούσε ένα μεγάλο μεσαιωνικό κάποι που εκτει-

νόταν μέχρι το χώρο του παλαιού δημαρχείου. Σύμφωνα με μία παράδοση, ο Βασιλιάς Ερρίκος Β' Λουζινιανός (1285-1324) έκτισε ή ανοικοδόμησε την εκκλησία αυτή ως βασιλικό ναό, στον οποίο προσευχόταν αυτός και ο οικογένειά του, ενώ λειτουργούσε και για τον εκκλησιασμό του βασιλικού στρατού, αφού ο βασιλικός στρατώνας βρισκόταν στην περιοχή δυτικά του ναού. Ο Γάλλος περιηγητής Émile Deschamps, που επισκέφθηκε την Κύπρο το 1892, ερμήνευσε το όνομα Μισσιρίκος από το Monsieur Henry. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Ολλανδό συγγραφέα Olfert Dapper (1635-1689), η ονομασία αποτελεί παραφθορά του τάγματος Croix des Missionnaires (Σταυρός των Ιεραποστόλων).

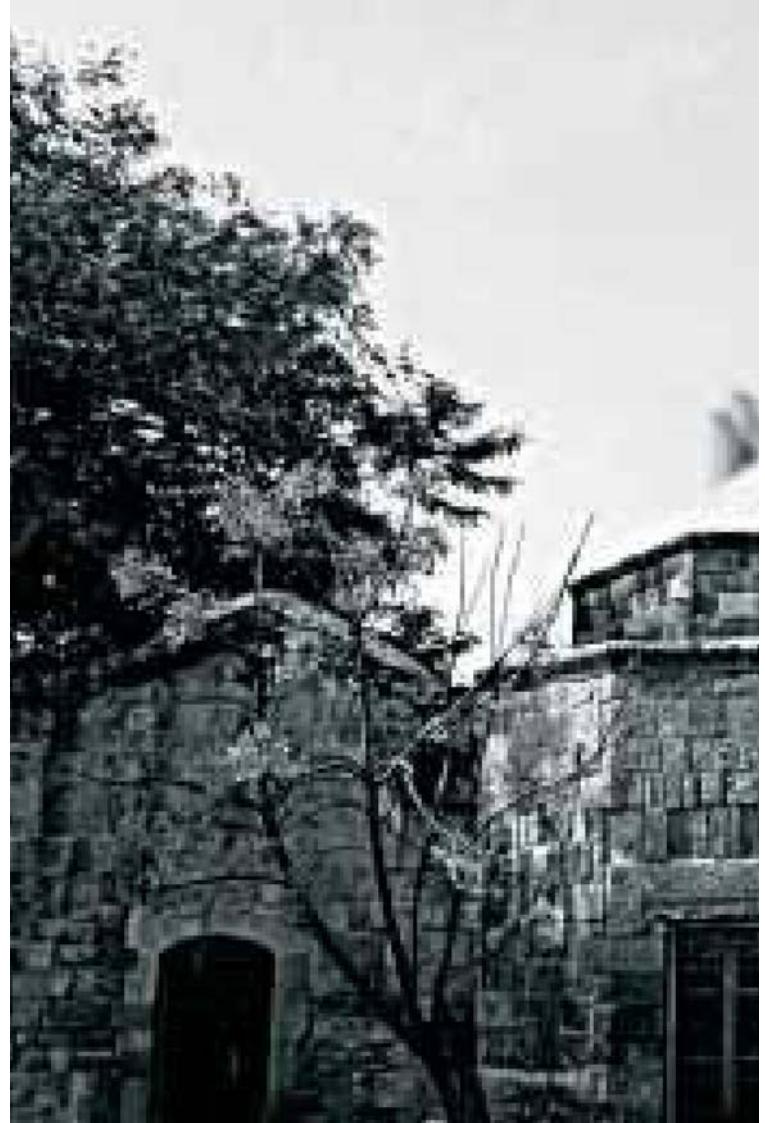
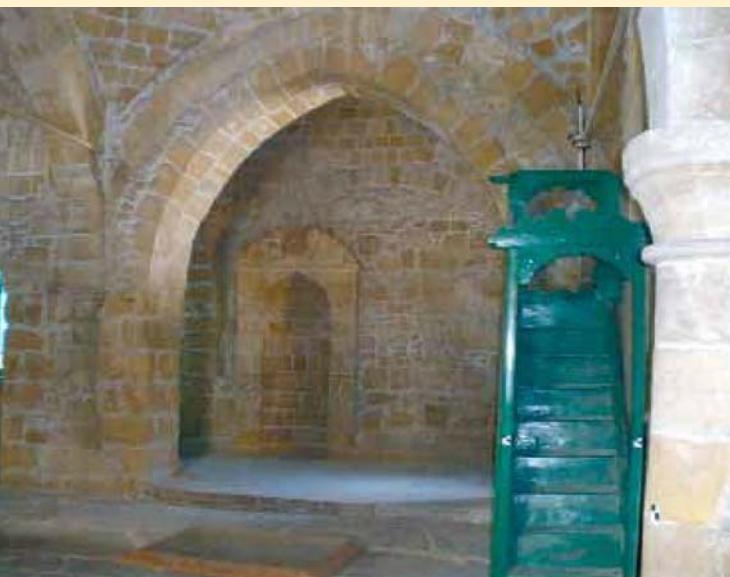
Το 1426, μετά την περίφημη Μάχη της Χοιροκοιτίας, οι Μαμελούκοι Άραβες επέδραμαν στην Κύπρο. Στη Λευκωσία, της οποίας τα φράγκικα τείχη ήταν λιγότερο ασφαλή από τα σημερινά ενετικά, επιδόθηκαν σε μεγάλες λεηλασίες, όχι μόνο στο βασιλικό παλάτι, αλλά και σε σπίτια πλούσιων ευγενών, καθώς και σε ναούς. Κατά μία εκδοχή, επειδή οι Άραβες αυτοί προέρχονταν από την Αίγυπτο (Μίσιρ στα τουρκικά και τα αραβικά), όταν κατακτήθηκε η Κύπρος από τους Οθωμανούς, κόλλησε

Επιδιόρθωση μνημείου

Το μνημείο επιδιορθώθηκε το 1910, οπότε ανανέωθηκε το λευκό σοβάτισμα, το οποίο κρύβει τοιχογραφίες του 16ου αιώνα. Στο ναό υπάρχει μία ταφόπλακα με δύο φιγούρες που φέρουν ενδυμασία του 16ου αιώνα. Το 1910 βρέθηκε μια άλλη ταφόπλακα, που μεταφέρθηκε αργότερα στα γραφεία του Εβράικου, η οποία δείχνει έναν άνδρα να φέρει πανοπλία και λόγχη, με την επιγραφή «† ΕΚΟΙΜΗΘΟ Ο ΔΟΥΛΟΣ ΤΟΥ ΘΥΟ ΣΟΥΡΗΣ ΙΩΣΗΦ Ο ΒΙΟΛΑΣ ΣΤΑΡΑΤΟΕΩΣ ΚΑΙ ΜΑΣΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΠΑΝΤΕΡΑΣ ΤΟΥ ΡΙΓΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΕΤΟΙ ΧΥ 1402». Από το 1911 σταμάτησε να λειτουργεί ως τέμενος. Άλλη μια αναστήλωση έγινε το 1926-1927, όταν ο τοίχος της αυλής μετατράπηκε από πλινθαρένιος σε πέτρινο.

Από το 2006 γίνεται ανά το παγκύπριο ετήσια γενική καθαριότητα, συντήρηση και επιδιόρθωση τεμενών στις ελεύθερες περιοχές με ειδικό κονδύλι από το ταμείο τουρκοκυπριακών περιουσιών. Η υλοποίηση του έργου γίνεται από το υπουργείο Εσωτερικών, σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιοτήτων. Ύστερα από περισσότερο από έναν αιώνα εγκατάλειψης, σε συνεργασία με το Κυπριακό Ινστιτούτο (The Cyprus Institute), το 2009 έγινε τρισδιάστατη αποτύπωση του κτιρίου, με απώτερο σκοπό την πλήρη τεκμηρίωση και την ορθή μελλοντική αποκατάσταση του μνημείου. Από το 2010, ο Σταυρός του Μισσιρίκου και άλλα 16 τεμένη έχουν κηρυχθεί αρχαιολογικά μνημεία β' πίνακα (δηλαδή, μνημεία που δεν ανήκουν στο κράτος).

αυτό το όνομα στην εκκλησία. Υπάρχει, όμως, μια άλλη παράδοση, που θέλει έναν Αιγυπτιώτη με το όνομα Νικόλας να είχε ανοικοδομήσει το ναό, καθώς και άλλη ερμηνεία, ότι οι σκλάβοι που ανοικοδόμησαν το ναό για χάρη των Οθωμανών προέρχονταν από την Αίγυπτο ή ακόμη και ότι επί Ενετοκρατίας, η εκκλησία αυτή ανήκε στους Αιγύπτιους Κόπτες.

Αρμενοκαθολικός ναός

Άλλη μια παράδοση θέλει την εκκλησία αυτή να ήταν αρμενική κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας, ίσως μάλιστα να ήταν αρμενοκαθολικός ναός. Σύμφωνα με ένα κατάστιχο που βρέθηκε στην Αρμενική Μητρόπολη Κύπρου πριν από το 1663, η εκκλησία έφερε την ονομασία Sourp Khach ή Sourp Nshan (Τίμιος Σταυρός) και θεωρείτο ότι η προσευχή σε αυτή λειτουργούσε ως μεσολαβητής στο Θεό. Την παράδοση αυτή φαίνεται να ενστερνίζεται και ο αρχαιολόγος Camille Enlart, ο οποίος επισκέφθηκε την Κύπρο το 1896, προφανώς ύστερα από πληροφορίες που του έδωσε αργότερα ο μεγάλος Αρμένιος συγγραφέας, ιστορικός και παιδαγωγός Bachān Kιouirktsián (Παγκουράν), που κατά την περίοδο

1897-1904 λειτουργούσε το Εθνικό Εκπαιδευτήριο-Ορφανοτροφείο στη Λευκωσία και το Αρμενομονάστηρο (Χαλεύκα). Η παράδοση αυτή επιζεί μέχρι σήμερα στα μέλη της αρμενοκυπριακής κοινότητας.

Μετατροπή σε τέμενος

Μια άλλη παράδοση θέλει την εκκλησία χώρο μάχης κατά την κατάληψη της Λευκωσίας από τους Οθωμανούς το 1570. Στη μεγάλη μάχη έπεσε ένας σημαντικός Οθωμανός, του οποίου ο τάφος βρίσκεται πίσω από σιδερένια κάγκελα στο νότιο τμήμα της οδού Νικοκλέους. Όταν η εκκλησία μετατράπηκε, κατά την προσφιλή μέθοδο των Οθωμανών, σε τέμενος, προστέθηκε ο κομψός μιναρές στη βορειοανατολική πλευρά του κτηρίου και η δυτική και νότια είσοδος έκλεισαν με πέτρα, ενώ κτίστηκε σκεπαστή είσοδος στη βόρεια πλευρά. Ο σημερινός μιναρές φαίνεται να είναι κτίσμα των τελών του 19ου αιώνα, μετατρέποντας έτσι το τέμενος από μεστζίτ σε τζαμί: θεωρείται δε ο μικρότερος και πιο καλοδουλεμένος μιναρές στην Κύπρο. Το 1897, προστέθηκε μια βρύση για πλύσιμο των πιστών στα αριστερά της εισόδου.

ΠΗΓΕΣ: Bagışkan, Tuncer: «Ottoman, Islamic and Islamised Monuments in Cyprus» (Cyprus Turkish Education Fund, Nicosia: 2009), Enlart, Camille: «Gothic Art and the Renaissance in Cyprus» (Trigraph Ltd, London: 1987), Jeffery, George: «The Mosques of Nicosia» (Government Printing Office, Nicosia: 1935), Matossian, John: «Silent Partners: the Armenians and Cyprus» (Lusignan Press, Nicosia: 2009), «Muslim Places of Worship in Cyprus» (Press and Information Office, Nicosia: 2008).